

Нам'ясенко Віктор Миколайович

кандидат економічних наук,

докторант кафедри економіки, аналітики, моделювання

та інформаційних технологій в бізнесі

Хмельницького національного університету

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-9>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Внаслідок російського повномасштабного вторгнення парадигма розвитку регіонів та України в цілому безповоротно змінилися. До закінчення військових дій реальний економічний розвиток, фактично, поставлено на паузу. Проте, навіть після закінчення військових дій попередні вектори розвитку та загальна парадигма не відновляться, оскільки безповоротно втратили свою актуальність, а із закінченням військових дій з'являться нові вимоги та виклики. Серед таких варто виділити наступні:

– Значні фізичні руйнування об'єктів виробництва та інфраструктури змінюють питання розвитку на питання відбудови.

– В свою чергу питання відбудови змінює парадигму з розвитку на наявних потужностях на можливість побудувати щось нове та високоефективне.

– Питання розвитку, для регіонів, що вийдуть з війни такими, що найменше постраждали також перетвориться на питання відбудови, але в розрізі донорів, що також негативно вплине на можливості розвитку таких регіонів, а отже буде становити частину національного питання відбудови.

– Загальним питанням для всіх регіонів, а отже і для України в цілому стане питання позиції на глобальному ринку: спочатку, хоча б, відновити втрачені позиції, а потім і просування на ньому. В часи

сучасного високодинамічного ринку криза втрати позицій посилюється щодня.

– Базисом будь-яких векторів розвитку стане безпековий фактор.

Питання розвитку завжди було наріжним каменем для вітчизняної економіки. З одного боку показники ВВП демонструють загальну висхідну криву, що в поєднанні з низхідною кривою населення країни свідчило, що все ж інтенсивний розвиток переважав на екстенсивним. Поєднання кривих зміни кількості населення та ВВП на душу населення продемонстровано на рисунку 1.

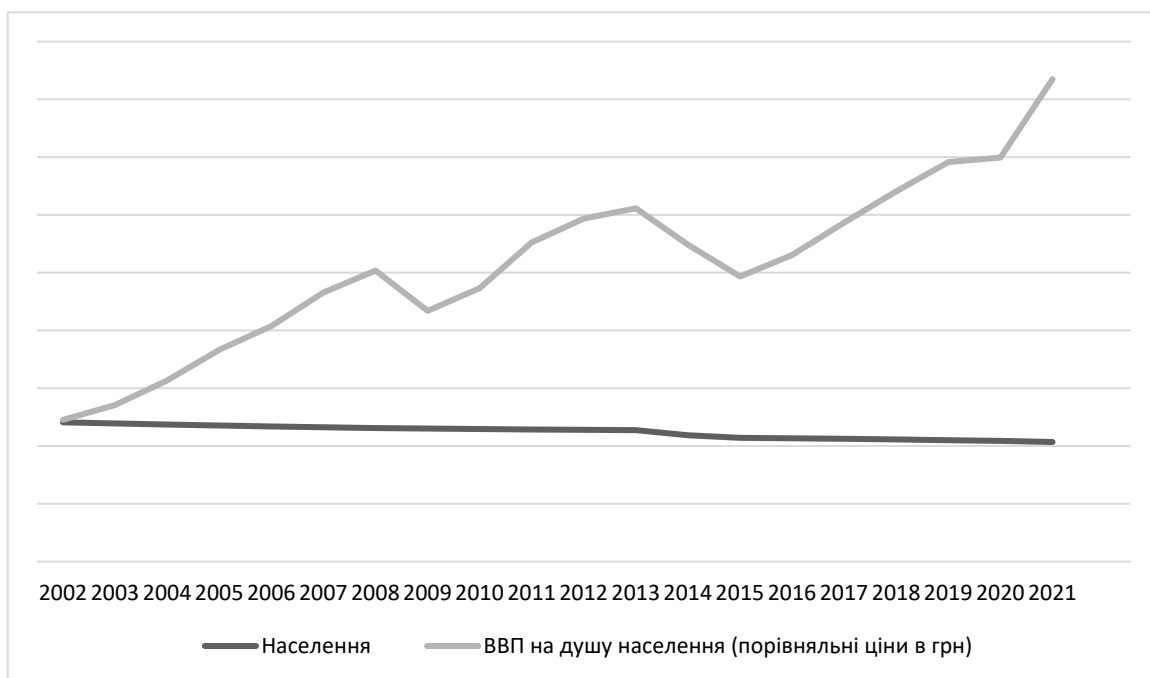

Рис. 1. Співставлення динаміки кількості населення на ВВП на душу населення

Джерело: [1]

Проте, з іншого боку, є показники експорту країни; і в 2022 році основну частку експорту (35%) зайняло АПК [2]. Це свідчить про те, що країна нарощувала основні показники діяльності, проте ці показники були створенні не за рахунок сучасних ефективних та конкурентоспроможних галузей, а тих, на яких базується економіка країни вже протягом багатьох років. Фактично, на світовому ринку

Україна стала сировинним придатком глобального ринку задля забезпечення потреб високо розвинутих країн.

Згідно інформації, що оприлюднена вище, першочерговим завданням відбудови країни, а потім і розвитку стане зміна вектору розвитку на основі кластеризації – перерозподіл часток галузей із базисом на найбільш ефективних і продуктивних з поступовим нарощуванням частки галузей, що мають найвищу конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Варто зауважити, що інформація, що розглянута вище, є важливою для розуміння ситуації і формування парадигми подальшої побудови стратегії розвитку, але водночас з тим є практично неможливою без вирішення базисних питань проблематики розвитку країни після війни. Перш за все варто зрозуміти, що спочатку ні про який розвиток неможливо буде говорити – спочатку буде відбудова, що потребуватиме вирішення багатьох питань, основними з яких стануть:

– Базисною проблемою будь-якого суспільства після закінчення війни є безпековий фактор. Саме забезпечення стабільного відчуття безпеки дозволить провадити політику стабільного розвитку. Безпековий фактор буває різних типів: від стану та положення країни – Швейцарія, де безпека сприймається як щось належне; до активної безпеки – Ізраїль, де безпека забезпечується безперервною роботою військових. Щодо України забезпечення саме активної безпеки забезпечить побудову безпекового фактору.

– Вирішення безпекового фактору дозволить забезпечити вирішення проблем міграції населення та залучення інвестицій. Під час військових дій є природним активна міграція населення в безпечні регіони, а тому після закінчення активних військових дій та забезпечення безпеки з'явиться змога, завдяки активній та системній політиці, повернути населення до місць проживання задля активізації процесу відбудови. Щодо інвестицій, то країна з низьким безпековим фактором може запропонувати лише можливість високоризикових інвестицій, але вони будуть невеликими, оскільки великі інвестиції не є «мобільними» та жорстко прив'язуються

географічно – фактично вони не є інвесторам цікавими без належного забезпечення безпеки таких інвестицій.

– В розрізі фінансових питань, окрім інвестицій, важливим буде питання залучення донорської допомоги на відновлення. Зважаючи на доступну на зараз інформацію, в державі наявний план відбудови, проте ніде немає конкретизованої системи розподілу та управління такими коштами. Фактично в даному вимірі ми стикаємось з питанням управління та контролю за фінансами, що спрямовані на відновлення та розвиток економіки. Історія державності нашої країни завжди була пов'язана із корупцією та відсутністю чіткої та системної і скоординованої роботи органів вищої влади, а це є свідченням високої ймовірності виникнення проблеми неефективного розподілу та розкрадання ресурсів, а тому вже зараз потрібно розробляти систему цільового фінансування та залучення зовнішніх кураторів таких центрів прийняття рішень та розподілу.

– Зважаючи на розміри країни та рівень пошкоджень, проблематикою стане і побудова реальної стратегії відновлення та розвитку. Як показує історія основними джерелами фінансування стануть саме внутрішні джерела, а тому стане логічним використовувати «працюючі» регіони як донори задля відбудови постраждалих регіонів на основі інноваційної кластерної моделі, які в свою чергу стануть донорами для розвитку регіонів – донорів першого етапу. Найбільша проблема даного питання може бути прихована не тільки в розробці помилкової стратегії, але й історичної розрізненості поглядів населення різних регіонів країни, а відповідно і виникнення спротиву населення регіонів-донорів.

– Досить цікавим в розрізі проблематики постане і питання втрати значної частини документації та архівів, що могли б бути використанні задля відновлення пошкоджених об'єктів – це призведе до додаткових витрат на розробку оновленої документації. Проте в цьому є і додатковий стимул не витрачати ресурси на відновлення документації і зруйнованих об'єктів, а одразу розробити та побудувати високоефективні та конкурентні об'єкти на місці зруйнованих із врахуванням тенденцій ринку та екологічних питань.

– Варто також згадати і екологічне питання. Фактично дане питання є характерне не лише для післявоєнного розвитку, а й стабільного розвитку загалом. Проте в розрізі проблематики післявоєнного розвитку вирішення та розробка даного питання може стати додатковим джерелом залучення інвестицій. Як показала практика багатьох країн, серед них і Сінгапуру [3], робота з екологічними питаннями, та пов'язаним питанням туризму дозволить залучити велику кількість іноземців в якості туристів, що водночас будуть і потенційними інвесторами. Адже саме туристи при знайомстві з невідомою їм економікою приймає рішення не тільки раціонально, а й емоційно.

Розглянута проблематика є лише частиною усіх проблем післявоєнного відновлення та розвитку; також ця проблематика є лише одним із варіантів можливого розвитку подій, що побудована на оптимістичному сценарії закінчення військових дій на території України. Фактично досвід України та характер сучасної війни є нетиповим, а тому всі моделі, як розглянута вище, так й інші напрацювання є теоретичними, а відповідно і заходи щодо вирішення цієї специфічної проблематики будуються на історії, досвіді та теоретичних напрацюваннях, а тому основою стане координованість, цілеспрямованість та гнучкість.

Література:

1. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
2. Головні експортери країни. *Forbes Ukraine*. № 1 (22) 2023. С. 70–82.
3. Лі Куан Ю Із третього світу в перший. Історія Сінгапуру: 1965–2000. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2018. 760 с.